

3.2. IEA EPIRLS 2021

Sažetak

Međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti (Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS) provodi se u petogodišnjim ciklusima od 2001. godine. Osnovni je cilj PIRLS istraživanja vrednovanje čitalačke kompetencije učenika u dobi od oko 10 godina, ali i praćenje trendova obrazovnih politika i aktivnosti povezanih s čitanjem i pisanjem. Republika Hrvatska se prvi put uključila u PIRLS istraživanje 2011. godine koje je tada provedeno u 152 osnovne škole (uz sudjelovanje 4784 učenika). Postignuća učenika Republike Hrvatske u PIRLS istraživanju 2011. godine bila su među prvih deset najboljih rezultata zemalja sudionica, njih 57. Sredinom 2018. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je odluku o ponovnome uključivanju u aktualni ciklus PIRLS 2021 istraživanja s ciljem mjerenja trendova u čitalačkoj pismenosti nakon 10 godina. Provoditelj istraživanja u Republici Hrvatskoj jest Centar, a u ovome ciklusu planiran je postepeni prelazak na ispitivanje u *online* okruženju. Zbog nepredvidivih okolnosti uzrokovanih pandemijom nije bilo moguće provesti probno ispitivanje tijekom 2021. godine, već se izravno pristupilo glavnomu ispitivanju 2022. godine.

Rezultati

Istraživanje ePIRLS 2021 drugi je ciklus PIRLS istraživanja u kojemu su sudjelovali učenici Republike Hrvatske. U tome ukupno petome ciklusu međunarodnoga PIRLS istraživanja započeo je prelazak s dosadašnjega „papir i olovka” načina ispitivanja na elektronički način ispitivanja (na računalima i/ili tabletima).

Projekt partner, statistički zavod Kanade (Statistics Canada), je prema dostavljenome okviru osnovnih škola Republike Hrvatske proveo uzorkovanje škola za PIRLS 2021 probno i glavno istraživanje. Prema postavkama iz prethodno provedenih ciklusa IEA istraživanja u Hrvatskoj su za eksplicitnu stratifikaciju određeni veličina i tip osnovne škole (matična ili područna škola), a za implicitnu stratifikaciju regija i/ili županija te urbano ili ruralno okruženje škole. Iz mogućega odabira u uzorak unaprijed su isključene privatne osnovne škole i škole s vrlo malim brojem učenika u ciljanome razredu (manje od dvaju učenika).

U lipnju 2021. godine odabranim su osnovnim školama upućeni pozivi za uključivanje u PIRLS 2021 istraživanje, čemu se odazvala velika većina ravnatelja u inicijalno uzorkovanih 218 osnovnih škola. Zatim su imenovani školski koordinatori te je započelo prikupljanje podataka o razrednim odjelima s ciljem odabira uzorka razrednih odjela četvrtih razreda (u IEA WinW3S programu).

U glavnome ePIRLS istraživanju 2021 sudjelovao je 371 razredni odjel iz 213 osnovnih škola diljem Hrvatske. S obzirom na dva načina provedbe PIRLS 2021 istraživanja, e-ispitivanje i klasično „papir i olovka” ispitivanje, postojala su dva tipa uključenih škola. Najveći dio škola provodio je e-ispitivanje (161 škola i 282 razredna odjela), a manji dio

škola provodio je isključivo „papir i olovka“ ispitivanje (52 škole i 89 razrednih odjela). Bez obzira na način provedbe ispitivanja sve su škole dobile tiskane anketne upitnike za roditelje/skrbnike koje su trebali popuniti, dok su upitnici za učitelje i ravnatelje popunjavani isključivo *online*. S obzirom da su podatci prikupljeni i analizirani krajem 2021. godine, konačni podatci o odazivu i drugim odrednicama uzorka bit će poznati nakon detaljnih nacionalnih i međunarodnih provjera prikupljenih baza podataka.

Tijekom godine završeni su svi istraživački materijali, tj. ispitne knjižice i upitnici za učenike u *online* obliku (uz pomoć Online Translation System platforme), upitnici za učitelje i ravnatelje u *online* obliku (uz pomoć IEA Online Survey System programa) te „papir i olovka“ anketni upitnici za roditelje/skrbnike. U elektroničkome obliku pripremljeno je 14 tekstova (7 literarnih i 7 informativnih) od kojih je samo dio bio istovjetan prethodnim ciklusima, a veći dio nov. Prevedeno je i pripremljeno pet posebnih informativnih tekstova u kojima je veći naglasak na digitalnome okruženju i interakciji s učenicima (tzv. ePIRLS razrednih projekata). Inicijalna priprema navedenoga materijala uključivala je prijevod s engleskoga jezika, prilagodbu prijevoda u skladu s odrednicama hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava, grafičku obradu te međunarodne verifikacije u dvjema fazama: nakon prijevoda i nakon grafičke pripreme. Za glavno ePIRLS 2021 istraživanje pripremljeno je ukupno osam tiskanih ispitnih knjižica koje su sadržavale kombinacije osam tekstova: dva literarna i dva informativna teksta iz ciklusa PIRLS 2011 te po dva nova literarna i informativna teksta.

Upitnici za ravnatelje i učitelje provedeni su u *online* okruženju, a preostala dva popratna upitnika su tiskana (upitnik za roditelje za sve sudionike u svim školama, a upitnik za učenike samo u školama koje su provodile „papir i olovka“ ispitivanje). Uz ispitne knjižice i navedene popratne materijale izrađeni su priručnici za školske koordinatore i provoditelje ispitivanja koji su sadržajno različiti zbog prethodno opisanih dvaju načina provedbe ispitivanja. Priručnici su prevedeni s engleskoga jezika i prilagođeni specifičnostima provedbe u školama u Republici Hrvatskoj. Zbog promjena koje su nastupile od svibnja 2019. godine na temelju Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka⁵ svim sudionicima istraživanja – učenicima, roditeljima, učiteljima i ravnateljima – upućene su Izjave o zaštiti podataka vezane za postupanje s podacima koji se prikupljaju u okviru PIRLS-a. Također, roditelji/skrbnici su uz informirani pristanak potpisali i suglasnost za sudjelovanje njihove djece u ovome istraživanju.

Provedba glavnoga istraživanja u školama trajala je od 25. listopada do 25. studenoga 2021. godine, a u nekim je školama produžena u prvu polovinu prosinca zbog nepredvidivih okolnosti pandemije (učenika, učitelja i/ili koordinatora istraživanja koji su upućeni u samoizolaciju i sl.). Unaprijed je utvrđeno da samo nekolicina škola ima potencijalni problem s nedostatkom informatičke opreme ili kvalitetom internetske veze te im je pružena dodatna podrška u provedbi.

U provedbi glavnoga istraživanja predviđen je međunarodni (International Quality Control Monitor) i nacionalni (National Quality Control Monitor) nadzor kvalitete provedbe istraživanja u 10 % svih škola sudionica. Prema odabiru IEA organizacije provedbu

⁵ Narodne novine, broj 42/18

međunarodnoga nadzora u Republici Hrvatskoj preuzeli su djelatnici Agencije za odgoj i obrazovanje. U okviru nacionalnoga nadzora djelatnici Centra posjetili su 11 osnovnih škola, a tijekom obaju tipova nadzora posjećeno je ukupno 10 % škola na dan provedbe PIRLS 2021 istraživanja kako bi se prikupile informacije, dojmovi i iskustva o provedbi.

Nakon povrata svih materijala iz škola započelo je bodovanje odgovora učenika te unos i obrada prikupljenih podataka. Oko polovinu svih PIRLS zadataka čine zadatci otvorenoga tipa (kratkoga i produženoga odgovora) kojima je prvo potrebno dodijeliti bodove. U ocjenjivanju je ukupno sudjelovalo šest ocjenjivača. Redosljed ocjenjivanja bio je sljedeći: (1.) nacionalno bodovanje zadataka u tiskanim knjižicama, (2.) u elektroničkome obliku uz paralelnu provedbu dvostrukoga ocjenjivanja za oba načina te (3.) međunarodno ocjenjivanje dijela zadataka na engleskome jeziku kako bi se utvrdila suglasnost između zemalja sudionica ciklusa 2021. godine. Ocjenjivanje ispitnih knjižica u tiskanome obliku i blokova zadataka u elektroničkome obliku, uključujući i provjere u objema inačicama, održavalo se u zaštićenome prostoru Centra tijekom prosinca 2021. godine. Ocijenjeno je ukupno 1310 ispitnih knjižica (u tiskanome obliku) i 101 095 odgovora učenika na zadatke otvorenoga tipa (za dostupne ispite u e-inačici). Ocjenjivači su u IEA Coding Expert sustavu dodatno ocijenili 3600 odgovora na engleskome jeziku za usporedbu između zemalja (Cross Country Reliability Scoring). Za tiskane inačice ispitnih knjižica organiziran je unos podataka u specijaliziranome programu IEA Data Management Expert (DME), a taj je posao obavljalo oko 10 vanjskih suradnika (studenta). U računala su ručno uneseni i podaci iz dvaju otisnutih kontekstualnih upitnika – upitnika za učenike i upitnika za roditelje (oko 6000 unesenih upitnika). Unos i provjere unosa podataka trajale su do kraja siječnja 2022. godine. Dvostruko je unesena četvrtina tiskanih ispitnih knjižica te četvrtina svih upitnika za učenike i roditelje, što jamči visoku kvalitetu podataka dostupnih za analize. Baze podataka za Republiku Hrvatsku predane su međunarodnim partnerima sukladno dogovorenim rokovima. Objava međunarodnih rezultata planirana je u prosincu 2022. godine.

Tijekom godine pripremljeno je poglavlje o Republici Hrvatskoj za Enciklopediju PIRLS 2021, s posebnim naglaskom na događanja u osnovnoj školi tijekom školske godine 2020./2021. vezano za pandemiju i njezine učinke na organizaciju obrazovanja. U 2021. godini održan je jedan *online* sastanak nacionalnih koordinatora (u ožujku).

Republika Hrvatska se dodatno uključila u IEA inicijativu regionalne suradnje u okviru koje se predviđa i objava rezultata u ediciji *Dinaric Perspectives*. Sastanci ove podskupine zemalja održavaju se jednom godišnje od 2017. godine.

Projekt IEA ePIRLS 2021. povezan je sa strateškim ciljem 3.3. *jačati suradnju s međunarodnim institucijama u području ispitivanja i vrednovanja obrazovanja te provoditi najvažnija međunarodna istraživanja* u Operativnome planu Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja 2017. – 2021.